

DE ALGEMEENE
EN BYZONDERE
NATUURLYKE HISTORIE,
MET DE
BESCHRYVING VAN
DES KONINGS KABINET.

DOOR
DE Heeren DE BUFFON EN DAUBENTON.

E L F D E D E E L.

TE AMSTERDAM,
By J. H. SCHNEIDER.
M DCC LXXIX.

Met Privilegie van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland.

I N H O U D.

V A N D I T D E E L

<i>De Natuur, eerste Beschouwing.</i>	Pag. 2.
<i>De Olyfant.</i>	10.
<i>De Rhinoceros.</i>	104.
<i>De Kameel en de Dromedaris.</i>	125.
<i>De Buffel, de Bonafus, de Aurochs, de Bison, &c.</i>	171.
<i>De Zebu.</i>	210.
<i>De Mouflon en de andere Schaapen.</i>	213.
<i>De Axis.</i>	241.
<i>De Tapir of de Anta.</i>	256.

Door den Hr. DE BUFFON.

Vertaald

Door den Hr. C. VAN ENGELÉN.

<i>Beschryving van den Olyfant.</i>	Pag. 58.
<i>Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie van den Olyfant.</i>	87.
<i>Beschryving van den Rhinoceros.</i>	117.
<i>Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie van den Rhinoceros.</i>	121.
<i>Beschryving van den Dromedaris.</i>	141.
<i>Beschryving van den Kameel.</i>	161.
<i>Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie van den Dromedaris en van den Kameel.</i>	168.
<i>Beschryving van den Buffel.</i>	201.
<i>Beschryving van den Zebu.</i>	211.
<i>Beschryving van den Mouflon.</i>	229.
<i>Beschryving van een Yslandschen ram.</i>	235.
<i>Beschryving van een Indiaanschen ram.</i>	238.
<i>Beschryving van den Axis.</i>	245.
<i>Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie van den Buffel, van den Aurochs, van den Mouflon, en van den Axis.</i>	250.

Door den Hr. DAUBENTON.

Vertaald

Door den Hr. J. VOEGEN VAN ENGELLEN,
Adjunkt Stads-Doctor te Leyden.

DE ALGEMEENE EN BYZONDERE NATUURLYKE HISTORIE.

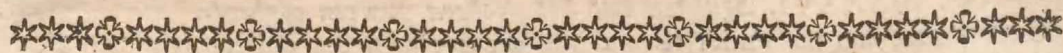

V O O R B E R I G T.

Derwyl de byzonderheden der Natuurlyke Historie van geen belang zyn, dan voor die geenen, die zich eeniglyk op die Weetenschap toeleggen, en dat in eene zoo lange verklaring, als die der byzondere Historie van de Dieren, noodzaaklyk al te veel eenvormigheid heerscht; zoo hebben wy geloofd, dat de meeste onzer Leezers het ons dank zullen weten, dat wy den draad van eene schryfwyze, die ons bedwingt, van tyd tot tyd afbreeken, door Redevoeringen, in welke wy onze aanmerkingen over de Natuur in 't algemeen zullen opgeeven, en over derselver uitwerkingen in 't groot zullen handelen. Daar na zullen wy met meer moed tot onze byzondere Verbaalen wederkeeren; want ik beken, dat zulks wel noodig is om zich geduurig bezig te houden omtrent kleine voorwerpen, welker onderzoek het taafste geduld vereischt, en niets voor den geest overlaat.

XI Deel.

A.

DE RHINOCEROS (*).

Na den olyfant is de rhinoceros het magtigst der viervoetige dieren; hy heeft ten minsten twaalf voeten langte van het einde van den muil tot aan 't begin van den staart; zes of zeven voeten hoogte; en de omtrek des lighaams evenaart ten naasten by de langte (*r*). Hy komt derhalven naby den olyfant in den

(*) RHINOCEROS. *Rhinoceros* in 't Griefsch en Latyn. Nota. Schoon de naam van dit dier volkomen Griefsch is, was het egter by de Oude Grieken niet bekend. ARISTOTELES maakt 'er geen gewag van; STRABO is de eerste Grieksche, en PLINIUS de eerste Latynsche schryver, die daar van gewaagd hebben; waarschynlyk heeft men den olyfant niet aangetroffen in dat gedeelte der Indiën, daar Alexander was in gedrongen, en alwaar hy eene menigte olyfantten gevonden hadt; want het was niet dan na verloop van drie honderd jaar dat Pompejus de eerste dit dier te Rome deedt zien.

Rhinocerot in 't Italiaansch; *Abada* by de Portugeezen, volgens LINSCHOT, *Navig. in Orient. part. II. Francfordii 1599. pag. 44.* *Abada* in de Indiën en op Java, volgens BONTRIUS *Ind. Orient. pag. 50.* *Abada* in Bengalen en te Patana, volgens den Vader PHILIPPUS LYON 1669. pag. 371. en volgens de Hollandfche Reizigers. Amst. 1702. tom. I. p. 417. *Chingtuenden* in 't Persiaansch volgens PIETRO DELLA VALLE vol. IV. pag. 245. *Elkerkedon* in 't Persiaansch volgens CHARDIN, het geen betekent *Hoorn-draager*, Amst. 1711. tom. III. pag. 45. *Aron-Harist* volgens THEVENOT *Relation de divers voyages, Paris 1696. pag. 10.* *De la description des animaux & des plantes des Indes*, enz.

Rhinoceros PLIN. *Hist. nat. lib. VIII. cap. 20.*

Rhinoceros nat. History of the Rhinoceros by Dr. PARSONS, *Phil. Trans. No. 470. année 1743. pag. 523.* alwaar men ook drie figuren van dit dier ziet, waarvan het mannetje in 1739. en het wyfje in 1741. te Londen is geweest.

Le Rhinoceros, Notes de M. de Mours, traduit. françoise des Transact. Philos. année 1743. alwaar men eene zeer goede figuur van dit dier ziet, onder 't opzigt van den Hr. Mours gegraveerd.

Rhinoceros a πρ & κερας *Nacricornis Catelani*; *Abada*, *Noemba*, *Javensibus*; *Elkerkedon* *Persis*; *Tuabba*, *Nabba*, *Cap. Bonæspei*. *Nozorozet*, *Zebati*, *Polonis* *Gomala*, *Indis*, *Nasehorn*. KLEIN de *Quadrup. pag. 26.* enz. Nota. De Hr. KLEIN heeft met naauwkeurigheid verscheiden stukken tot de Historie en Beschryving van dit dier betreklyk, verzameld, en heeft de figuren van een dubbelen hoorn gegeven, *Plaat II.*

The Rhinoceros. Gleanings of natural History by GEORGE EDWARDS, London 1758. pag. 24. *Plaat* om laag geteekend met No. 221. De figuur is zeer goed en is in 1752. naar een levend dier gemaakt; het is dezelfde wyfjes *Rhinoceros*, welken wy hebben gezien en doen afteekenen te Parys in 1749.

(*r*) Ik heb voor my de aanteekening van een *Rhinoceros*, gemaakt in 1737 door een officier van de *Schaffsbury*, een schip van de Oostindische Compagnie. Die teekening gelijkt vry wel naar de myne; het dier stierf onder weg uit de Indiën herwaards koomende; deze officier hadt het volgende onder aan de teekening geschreeven. „Hy was omtrent „zeven voeten hoog van den grond tot aan den rug, hy hadt de kleur van een varken, „dat begint te droogen, nadat het zig in de slyk gewenteld heeft; hy heeft drie hoorne „hoeven aan yderen voet, de vouwen van het vel plooijen zig agterwaards over malkan. „deren: men vindt in deze plooijen infekten die daar in nestelen, duizend beenen, scor. „pioenen, kleine slangetjes, enz. Hy was nog geen drie jaar oud toen hy uitgeteekend „ is;

No. MXXXVI. *Stukken van het dyebeen van een olyfant.*

Daar is niet dan het onderste eind van dit dyebeen dat geheel is; men ziet door deszelfs maakzel dat het van de regter zyde is, en men ziet ook door de dikte van dat eind dat dit dyebeen ten naaften by dezelfde grootte hadt als dat hetwelk by No. MXXXIV is bygebragt; de stukken waarvan wy hier spreken, zyn door den Hr. DE L'ISLE uit Siberien medegebragt geworden; zy hebben eene bruine kleur, derzelver zelfstandigheid breekt ligtelyk en kleeft op de tong; deze hoedanigheden en deze kleur koomen van het verblyf dat deze beenderen in den grond gehad hebben.

No. MXXXVII. *Andere stukken van olyfantsbeenderen.*

Deze stukken zyn niet groot genoeg om de beenderen te doen kennen waarvan zy een gedeelte maaken. Men heeft dezelve in Siberien by Jaïk gevonden. De Hr. DE L'ISLE heeft dezelve voor het kabinet van den Koning medegebragt; derzelver zelfstandigheid is sterk aangetast geworden door hun verblyf in den grond; dezelve kleeft sterk op de tong, op zommige plaatfen verbryzelt zy zig tusschen de vingeren; deze stukken van beenderen in verschillende rigtingen gebrooken zynde, ziet men daar het maakzel van hunne sponsagtige en digte zelfstandigheid aan.

No. MXXXVIII. *Bezoard-steen van een olyfant.*

Het gewigt en de grootte van dezen steen toonen dat dezelve van een groot dier koomt; dezelve weegt agt ponden, vyftien oncen en zes drachmen; hy heeft eene eironde gedaante die een weinig plat is op drie plaatfen, die even verre van malkanderen af, en in diervoorge geschikt zitten, dat het eirond drie vlakke zyden heeft, welker vlakken even wydig zyn aan deszelfs groote middellyn, en drie rondagtige kanten. De groote middellyn is zeven duimen vier lynen en een halve lang; de kleine middellyn is van vyf duimen en negen tot elf lynen; de oppervlakte van dezen steen is of gedeeltelyk grys of geelagtig van kleur, en gedeeltelyk ros of zwartagtig; zy is op verscheiden plaatfen effen en glad, voornamelyk aan de beide einden van het eirond, maar op andere plaatfen heeft dezelve ongelykheden, of men ziet dat de uitwendige laagen vernield of afgebrooken zyn geworden.

DE RHINOCEROS (*).

Na den olyfant, is de rhinoceros het magtigst der viervoetige dieren; hy heeft ten minsten twaalf voeten lengte van het einde van den muil tot aan 't begin van den staart; zes of zeven voeten hoogte; en de omtrek des lighaams evennaart ten naasten by de lengte (r). Hy koomt derhalven naby den olyfant in den

(*) RHINOCEROS. *Rhinoceros* in 't Grieksch en Latyn. Nota. Schoon de naam van dit dier volkomen Grieksch is, was het eger by de oude Grieken niet bekend. ARISTOTELES maakt 'er geen gewag van; STRABO is de eerste Grieksche, en PLINIUS de eerste Latynsche schryver, die daar van gewaagd hebben; waarschynlyk heeft men den rhinoceros niet aangetroffen in dat gedeelte der Indiën, daar Alexander was in gedrongen, en alwaar hy eene menigte olyfanten gevonden hadt; want het was niet dan na verloop van drie honderd jaar dat Pompejus het eerste dit dier te Rome deedt zien.

Rhinocerot in 't Italiaansch; *Abada* by de Portugeezen, volgens LINSCHOT, *Navig. in Orient. part. II.* Francfordii 1599. pag. 44. *Abada* in de Indiën en op Java, volgens BONTIUS *Ind. Orient.* pag. 50. *Abada* in Bengalen en te Patana, volgens den Vader PHILIPPUS LYON 1669. pag. 371. en volgens de Hollandsche Reizigers. Amst. 1702. tom. I. p. 417. *Chiengtueden* in 't Perfiaansch, volgens PIETRO DELLA VALLE, vol. IV. pag. 245. *Elkerkedon* in 't Perfiaansch, volgens CHARDIN, het geen betekent *Hoorn-draager*, Amst. 1711. tom. III. pag. 45. *Aron-Harist*, volgens THEVENOT, *Relation de divers voyages, Paris* 1696. pag. 10. *De la description des animaux & des plantes des Indes*, enz.

Rhinoceros. PLIN. *Hist. nat. lib. VIII. cap. 20.*

Rhinoceros nat. History of the Rhinoceros by Dr. PARSONS, *Phil. Transact.* N°. 470. année 1743. pag. 523. alwaar men ook drie figuren van dit dier ziet, waarvan het mannetje in 1739. en het wyfje in 1741. te Londen is geweest.

Le Rhinoceros, Notes de M. de MOURS, traduct. françoise des Transact. Philos. année 1743. alwaar men eene zeer goede figuur van dit dier ziet, onder 't opzigt van den Hr. DE MOURS gegraveerd.

Rhinoceros a pas & mapas *Nacricornis Catelani*; *Abada*, *Noemba*, *Jayensibus*; *Elkerkedon* *Perfis*; *Tuabba*, *Nabba*, *Cap. Bonaspei*. *Nozorozec*, *Zebati*, *Polonis*.... *Gomala*, *Indis*, *Nasehorn*. KLEIN, *de Quadrup.* pag. 26. enz. Nota. De Hr. KLEIN heeft met naauwkeurigheid verscheiden stukken tot de Historie en Beschryving van dit dier betreklyk, verzameld, en heeft de figuren van een dubbelen hoorn gegeven, *Plaat II.*

The Rhinoceros. Gleanings of naturel History by GEORGE EDWAEDS, London 1758. pag. 24. *Plaat* om laag geteekend met N°. 221. De figuur is zeer goed en is in 1752. naar een levend dier gemaakt; het is dezelfde wyfjes *Rhinoceros*, welken wy hebben gezien en doen afteekenen te Parys in 1749.

(r) Ik heb voor my de aanteekening van een *Rhinoceros*, gemaakt in 1737 door een officier van de *Schafisbury*, een schip van de Oostindische-Compagnie. Die teekening gelykt vry wel naar de myne; het dier stierf onder weg uit de Indiën herwaards koomende; deze officier hadt het volgende onder aan de teekening geschreeven. „ Hy was omtrent „ zeven voeten hoog van den grond tot aan den rug, hy hadt de kleur van een varken, „ dat begint te droogen, nadat het zig in de slyk gewenteld heeft; hy heeft drie hoorne „ hoeven aan yderen voet, de vouwen van het vel plooijen zig agterwaards over malkan- „ deren: men vindt in deze plooijen infekten die daar in nestelen, duizend beenen, scor- „ pioenen, kleine slangetjes, enz. Hy was nog geen drie jaar oud toen hy uitgeteekend „ is;

den omtrek en zwaarte des lighaams, en zo hy veel kleiner schynt, is dat, omdat zyne beenen naar evenredigheid veel korter zyn dan die des olyfants; maar hy verschilt 'er veel van in de natuurlyke hoedanigheden en in vernuft, als hebbende van de natuur niets ontvangen dan 't geen zy vry gemeen aan alle viervoetige dieren schenkt; van alle gevoeligheid in 't vel beroofd, gebrek hebbende aan handen en onderscheiden werten voor het zintuig des gevoels; zynde in plaats van een snuit, alleenlyk voorzien van eene beweegbare lip, waarin alle zyne middelen van behendigheid bestaan. Hy is van de andere dieren alleenlyk onderscheiden door zyne sterkte, door zyne grootte, en het aanvallend wapen dat hy op den neus heeft, en dat geen ander landdier heeft. Dit wapen is een zeer harde hoorn, stevig in zyne geheele lengte, en voordeliger geplaats dan de hoornen der herkauwende dieren; deze versterken en beveiligen niet dan de bovenste deelen van 't hoofd en den hals, terwyl de hoorn van den rhinoceros alle de voorste deelen van den kop beschermt, en den muil, den mond, en het aangezicht bewaart; zo dat de tyger liever den olyfant, wiens snuit hy grypt, aantast, dan den rhinoceros, wien hy niet aan den kop kan koomen, zonder gevaar te loopen, dat hem de buik worde opgereeten; want het lighaam en de leden zyn bedekt met een ondoordringbaar bekleedzel, en dit dier vreeft noch de nagel van den tyger noch dien van den leeuw, noch het yzer, noch het vuur van den jaager. Zyn vel is een zwartagtig leder, van dezelfde kleur als dat van den olyfant, maar dikker en harder; hy is niet gevoelig, gelyk de olyfant, voor 't steeken van de vliegen; ook kan hy zyn vel niet rimpelen of samentrekken; het is alleenlyk met grootte rimpels gevouwen aan den hals, aan de schouderen en op het kruis, om de beweging van het hoofd en de beenen gemaklyker te maaken; de beenen zyn zwaar, en eindigen in breede voeten, met drie groote nagels gewapend. Hy heeft den kop naar evenredigheid langer dan de olyfant; maar zyn ooggen zyn kleiner, en hy opent dezelve nooit dan ten halven. Het bovenst kaakbeen springt voor het onderst uit, en de bovenste lip heeft beweging, en kan zig tot zes of zeven duimen verlangen; zy eindigt in een spits aanhangzel, 't welk aan dit dier meer gemak dan aan andere viervoetige dieren geeft om gras te plukken, en daar kleine bosjes van te maaken, ten naasten by zo als de olyfant met zyn snuit doet; die spieragtige en buigzaame lip is eene soort van zeer onvolmaakte hand of snuit, maar die niet nalaat met kragt aan te vatten, en met behendigheid te tasten en te voelen.

„ is; de uitgezette penis verwyderde zig aan het einde in de gedaante van een lely”. Ik heb volgens die afteekening de figuur van de penis in een hoek van myn plaat gegeven; dewyl die afteekening my niet dan door den Hr. Doctor Tyson is toegekoomen, heb ik den Auteur zelven niet kunnen ondervraagen wegens die kwaadaartige infekten, welke hy zegt, dat in de plooijen van het vel op den rhinoceros huisvesten; om te weeten of hy daar ooggetuige van geweest ware, dan of hy het enkel op het verhaal der Indiaanen berigtte. Ik erken dat my dit zeer buiten gemeen voorkomt. *Glanures d'Edward* p. 25. en 26. Niet slegts is dit laatste stuk twyfelagtig, maar ook dat van den ouderdom van het dier, met deszelfs grootte vergeleeken; dit koomt ons zelfs valsch voor. Wy hebben een rhinoceros gezien, die ten minsten agt jaaren oud was, en die maar vyf voeten hoogte hadt. De Hr. PARSONS heeft 'er een van twee jaaren gezien, die niet hooger was dan een vaers, 't welk men op vier voet of daar omtrent mag rekenen; hoe kon deze, welken wy bygebragt hebben, dan maar drie jaaren oud zyn, zo hy zeven voeten hoogte hadt.

In plaats van die lange yvooren tanden, gelyk de slag tanden van den olyfant, heeft de rhinoceros zyn sterken hoorn, en twee snytanden in yder kaakebeen; die snytanden die de olyfant mist, zyn in de kaakebeenen van den rhinoceros zeer verre van malkander; zy zyn elk op zig zelven geplaatst aan yderen hoek der kaakebeenen, waarvan het onderst vierkant van voren gesneden is, en daar zyn geene andere snytanden in dit geheele voorste gedeelte, dat door de lippen overdekt wordt; maar behalven deze vier snytanden van voren aan de vier hoeken der kaakebeenen geplaatst, heeft hy daarenboven vier-en-twintig baktanden, zes in ydere zyde der beide kaakebeenen. Zyne ooren zyn altyd regt, zy zyn in gedaante vry gelyk met die van 't varken, alleenlyk zyn zy minder groot naar evenredigheid des lighaams; het zyn de eenigste deelen waarop hair, of liever borstels zyn, het einde van den staart is gelyk die van den olyfant, met een bosje zeer stevige, en zeer harde en dikke borstels bezet.

De Hr. PARSONS, beroemd Geneesheer van London, aan wien de geleerde wereld verscheiden ontdekkingen in de natuurlyke Historie verschuldigd is, en aan wien ik zelf myne erkentenis betuig voor de blyken van achting en vriendschap, waarmede hy my dikwils heeft vereerd, heeft in 1743, eene natuurlyke Historie van den rhinoceros uitgegeeven, waarvan ik het uittreksel met des te meer vermaak zal mede deelen, omdat alles wat de Hr. PARSONS schryft, my voorkomt groote oplettenheid en veel vertrouwen te verdienen.

Schoon de rhinocerosen verscheiden maalen in de Schouwtoneelen van Rome, van den tyd van Pompejus af tot aan dien van Heliogabalus toe, gezien zyn; schoon 'er in deze laatste eeuwen verscheiden in Europa zyn gekoomen, en eindelyk, schoon BONTIUS, CHARDIN en KOLBE, het dier in de Indiën en in Afrika beschreeven hebben, was hy egter zo kwalyk afgebeeld, en zo gebrekkig beschreeven, dat hy niet dan zeer onvolmaakt gekend wierdt, en dat men op het gezigt van die, welke in 1739 en 1741 te Londen kwamen, de dwaalingen of grilligheden van hen, die de figuren van dit dier hadden uitgegeeven, ligtelyk bemerkte. Die van ALBERT DURER, die de eerste is, is de minst overeenkomstige met de Natuur; die figuur is egter door de meeste Natuurbeschouwers overgenomen, en zommige hebben dezelve nog daarenboven met bygevoegde tooifelen en vreemde sieraaden beladen. Die van Bontius is eenvoudiger en waaragtiger, maar zy is gebrekkig voor zo verre het onderst gedeelte der beenen daar in kwalyk vertoond wordt. Daarentegen vertoont die van Chardin vry wel de plooijen van de huid en van de voeten, maar gelykt voor het overige niet naar het dier. Die van CAMERARIUS is niet beter, even weinig als die welke gemaakt is naar den rhinoceros in 1685 te Londen gezien, en die in 1739 door CARNITHAM is uitgegeeven. Die eindelyk, welken men op de oude steenen van Præneste en op de penningen van Domitianus ziet, zyn ten uitersten onvolmaakt; maar zy hebben ten minsten de gevonden versierfelen niet van die van ALBERT DURER. De Hr. PARSONS heeft de moeite genoomen van zelf dit dier te teekenen (s), van drie verschil-

(s) Een onzer bedrevenste Natuurkundigen de Hr. DE MOIRS, heeft aanmerkingen over dit onderwerp gemaakt, welke wy niet moeten agterlaaten. „ De figuur, zegt hy, van den

lende oogpunten, namelyk van voren, van agteren, en in profil; hy heeft ons insgelyks de uitwendige teeldeel van het mannetje geteekend, gelyk ook de enkele en dubbelde hoornen en den staart van de andere rhinocerosen, waarvan deze deelen in de Kabinetten van natuurlyke historie bewaard wierden.

De rhinoceros, die in 1739 te London kwam, was van Bengale gezonden; schoon hy nog zeer jong was, als hebbende niet boven de twee jaaren, beliepen de onkosten van zyne overvoering en van zyn voedsel op byna duizend ponden sterling; men voedde hem met ryft, suiker, en hooi; men gaf hem dagelyks zeven ponden ryft met drie pond suiker gemengd, 't welk men hem in drie reizen voorzette; men gaf hem ook veel hooi en gras of groenten, welk hy boven 't hooi verkoos; zyn drank was enkel water, daar hy eene groote hoeveelheid op eenmaal van dronk; hy was van eene stille geaartheid, en liet zig over alle de deelen zyns lichaams betasten; hy wierdt niet kwaad dan als men hem floeg, of als hy honger hadt, en in het een of ander geval kon men hem niet stillen dan met hem eeten te geeven. Als hy toornig was sprong hy voorwaards en verhefte zig schieklyk tot eene groote hoogte, zyn kop

„ rhinoceros, welke de Hr. PARSONS by zyne memorie gevoegd heeft, en die hy zelf naar 't
 „ leven geteekend heeft, is zo verschillende van die, welke te Parys in 1749. geteekend is
 „ naar een rhinoceros, dien toen in de voorstad St. Germain te zien was, dat men werk zou
 „ hebben daar hetzelfde dier in te herkennen. Die van den Hr. PARSONS is sterker, en de
 „ plooiën van het vel zyn in kleiner getal, minder aangewezen, en zommige wat anders
 „ geplaatst, de kop inzonderheid gelykt geheel niet naar dien van het gemelde dier by ons.
 „ Daar is niet te twyfen aan de nauwkeurigheid van den Hr. PARSONS, en men moet in
 „ den ouderdom en in de kunne dezer twee dieren de reden zoeken van de duidelyke ver-
 „ schillen welken men in de figuren van het een en het ander bemerkt; die van den Hr.
 „ PARSONS is geteekend naar een mannetjes rhinoceros, die, welke ik gemeend heb hier te
 „ moeten byvoegen, is geteekend naar de schildery van den beroemden OUDRY, schilder
 „ van de dieren, en die in dezen tak grootelyks heeft uitgemaakt; hy heeft in natuurlyke
 „ grootte, en naar 't leven geteekend den rhinoceros van de voorstad St. Germain, die een
 „ wyfje en ten minsten agt jaar oud was; ik zeg ten minsten agt jaar; want in het opschrift,
 „ 't welk beneden aan de plaat van CHARPENTIER, die tot tytel heeft, *egte afbeelding van*
 „ *een levendigen rhinoceros welken men in de voorstad Saint Germain by Parys ziet*, leeft men
 „ dat dit dier drie jaaren oud was, toen het in 1741. gevangen wierdt in de Provincie van
 „ Asten, onder het gebied van den Mogol, en agt regels laager wordt gezegd, dat het
 „ maar een maand oud was, toen eenige Indiaanen zig door middel van touwen meester van
 „ hem maakten, na de moeder met pylen gedood te hebben; dus was deze rhinoceros ten
 „ minsten agt jaaren oud, en kon zelfs wel tien of elf zyn. Dit verschil van ouderdom is
 „ waarschynlyk de reden van de blykbare verschillen, welken men vindt tusschen de figuur
 „ van den Hr. PARSONS en die van den Hr. OUDRY, wiens schildery, op order des Konings
 „ gemaakt, toen in de schilderzaal ten toon wierdt gehangen. Ik zal alleenlyk aanmerken dat
 „ de Hr. OUDRY aan den slaghoorn van zyn rhinoceros meer langte heeft gegeven, dan de
 „ hoorn van den rhinoceros van de voorstad Saint-Germain hadt, welken ik gezien en met
 „ veel nauwkeurigheid onderzocht heb, en welks hoorn in de plaat van CHARPENTIER ge-
 „ trouwer verbeeldt wordt. 't Is hierom ook volgens deze plaat, dat wy den hoorn van deze
 „ figuur, die in al het overige naar de plaat van den Hr. OUDRY vervaardigd is, geteekend
 „ hebben. Het dier, 't welk dezelve verbeeldt, was omtrent een jaar te voren te Stutgard,
 „ in het Hertogdom van Wirtemberg gewogen, en het was toen omtrent vyf duizend pon-
 „ den zwaar. Het at volgens getuigenis aan den Kapitein van der Meer, die het naar Euro-
 „ pa gebragt hadt, zeltig pond hooi en twintig pond brood alle dag; het was zeer mak, en
 „ wonderlyk behendig, zyn verbaazend groot gevaarte en zyn log voorkomen in aanmer-
 „ king genomen zynde. Deze aanmerkingen toonen veel verstand en oordeel, gelyk al-
 „ les, wat de Hr. DE MOURS schryft. Zie de figuur in zyne fransche overzetting van de *Phi-*
losophical Transactions: année 1743.

met woede tegen de wanden slaande, het geen hy in weerwil van zyn log voorkoomen, en zwaar lighaam met een verbazende snelheid deedt: ik ben dikwils getuigen geweest, zegt de Hr. PARSONS, van deze beweging welke het ongeduld of de toorn voortbragten, inzonderheid des morgens, voor dat men hem zyne ryft en zyne fuiker gebragt hadt; de vaardigheid en levendigheid der bewegingen van dit dier, voegt hy 'er by, hebben my doen oordeelen, dat het geheel ontembaar is, en dat hy een mensch, die hem beledigd hadt, ligtelyk in 't loopen agterhaalen zoude.

Deze rhinoceros was, op den ouderdom van twee jaaren, niet hooger dan een jonge koe, die nog niet gedraagen heeft; maar hy hadt een zeer lang en dik lighaam; zyn kop was zeer zwaar naar evenredigheid des lighaams, van de ooren af tot aan den neushoorn gerekend; die kop maakte eene holronde kromte, welker twee einden, dat is te zeggen het bovineinde van den snuit, en het gedeelte by de ooren zeer verheven zyn; de hoorn hadt slegts een duim hoogte, hy was zwart glad aan den top, maar met oneffenheden aan de basis, en agterwaards gerigt. De neusgaten zyn zeer lang en hebben geen duim afftands van de opening van den muil. De onderste lip is vry gelyk aan die van de koe, en de bovenste gelykt naar die van 't paard, met dit verschil en dit voordeel, dat de rhinoceros dezelve kan verlangen, rigten, verdubbelen door dezelve rondom een stok te draaijen, en door dat middel de lighaamen, die hy by zyn muil wil brengen, aanvatten. De tong van dezen jongen rhinoceros was zagt gelyk die van een kalf (1), zyne oogen hadden geene levendigheid, zy gelyken naar die van 't varken in gedaante, en zyn zeer laag geplaatst, dat is te zeggen nader by de opening der neusgaten dan in eenig ander dier. De ooren zyn breed, dun aan 't einde, en aan den oorsprong geflooten door eene soort van gerimpelden ring. De hals is zeer hard, het vel formeert op dit gedeelte twee groote plooijen, die denzelven geheel omvangen. De schouders zyn zeer dik en zwaar, het vel maakt by hunne zamenvoeging eene andere plooi, die onder de voorste beenen nederdaalt; het lighaam van dezen jongen rhinoceros was in 't geheel zeer dik, en geleek zeer wel naar dat van eene koe op 't punt van werpen. Daar is eene andere vouw tusschen het lighaam en het kruis; deze vouw daalt tot onder de agterste beenen neder; en eindelyk is 'er nog eene andere vouw, die het onderste gedeelte van het kruis op eenigen afstand van den staart, dwars omvangt. De buik was groot en hing byna op de aarde, inzonderheid in het middelste gedeelte; de beenen zyn rond, dik, sterk, en alle staan zy in de buiging agterwaards; die buiging, die door eene zeer opmerkelyke plooi overdekt is, als het dier ligt, verdwynt geheel terwyl het overeind is. De staart is dun en kort naar evenredigheid van den omtrek des lighaams: die van dezen rhinoceros was maar zeventien of zeventien duimen lang; hy verbreedt of verwydt zig wat aan 't einde, alwaar

(1) *Nota.* De meeste Reisbeschryvers en alle Natuurbeschouwers, zo oude als latere, hebben gezegd, dat de tong van den rhinoceros ten ultersten ruw was, en dat haare tepels zo steekende waren, dat hy met zyn tong alleen een mensch vilde, en het vlees tot aan de beenen afhaalde. Deze byzonderheid welke men overal vindt, koomt my zeer twyffelagtig, en zelfs kwalyk versierd, voor; dewyl de rhinoceros geen vleesch eet, en de dieren in 't algemeen, die eene ruwe tong hebben, doorgaands vleesch vreetend zyn.

hy met eenig kort, grof en hard hair bezet is. De roede is van een vry buiten gemeene gedaante, zy is in een voorhuid of schede bevat; gelyk die van 't paard, en het eerst, dat zig in den tyd der opregting uitwendig vertoont, is eene tweede voorhuid van eene vleesch kleur, waaruit eene holle pyp, in de gedaante van een tregter, die in zyne verwyding afgesneden is, gelyk als een lely (*u*) te voorschyn koomt, die de plaats van 't hoofdje bekleedt, en het einde van de roede maakt. Dit hoofdje, van zulk een wonderlyk maakzel, is van eene bleekere vleeschkleur dan de tweede voorhuid; in de sterkste opregting strekte de roede zig niet boven de agt duimen buiten 't lighaam uit, men bragt dezelve ligtelyk in dezen staat van uitspanning door het dier terwyl het lag, met stroowiffen over den buik te vryven. De rigting van dit deel was niet regt maar krom en agterwaards gestrekt; ook pistte hy agterwaards en met een volle stroom gelyk een koe; waaruit men kan opmaken, dat het mannetje het wyfje in de koppeling niet dekt, maar dat zy zig van agteren tegen malkander staande vereenigen. Het wyfje heeft de uitwendige deelen der voortteeling geformeerd en geplaatst gelyk een koe, en het gelykt volmaakt naar 't mannetje in de gedaante en dikte des lighaams. Het vel is dik en ondoordringbaar; het zelve in de plooiën met de hand vattende, zou men denken een plank van anderhalfs duim dikte te voelen; als dit vel bereid is, zegt Dr. GREW, is het uittermaaten hard en dikker dan de huid van eenig ander landdier; zy is overal meer of min bedekt met bekorstingen in de gedaante van gallen, bulten of knobbels, die vry klein zyn aan 't bovenst van den hals en den rug, en die naar de zyden afdaalende, trapsgewyze zwaarer worden; de grootste van alle zyn op de schouders en op 't kruis; zy zyn ook groot op de dyen en de beenen, en daar zyn 'er rondom de beenen en over derzelver geheele lengte tot aan de voeten toe; maar tusschen de plooiën is het vel doordringbaar en zelfs teder, en zo zagt op het aanraaken als zyde, terwyl het uitwendige van de plooi zo hard is als al het overige. Dit teder vel van het binnenst der plooiën is van eene ligte vleeschkleur, en het vel van den buik is ten naaften by van dezelfde stevigte en van dezelfde kleur. Voor het overige moet men deze knobbels of gallen, daar wy van spreken, niet met schubben vergelyken, gelyk zommige schryvers gedaan hebben; het zyn enkele eeltagtigheden van het vel, die noch regelmatigheid in de figuur, noch evenredigheid of symmetrie in haare wederkeerige schikking hebben. De buigzaamheid van 't vel in de plooiën geeft aan den rhinoceros eene gemaklyke beweging van het hoofd, van den hals en de leden; al het overige des lighaams, de buigingen alleen uitgezonderd, is onbuigzaam en als geharnast. De Hr. PARSONS zegt in 't voorbygaan, dat hy eene zeer vreemde hoedanigheid in dit dier heeft waargenomen, te weeten van met eene zeer byzondere oplettenheid te luisteren naar alle de geluiden die het hoorde; zo dat hy zig, schoon slaapende, of geheel bezig met eeten of andere dringende behoeften te voldoen, op 't oogenblik wakker wierdt, het hoofd opheffende en met de standvastigste oplettendheid luisterde, zo lang het geluid dat hy hoorde, aanhieldt.

(*u*) Zie de figuur in de *Transact. Philos.* No. 470, Pl. III. en in de *Glanures* van EDWARDS de plaat van onderen met No. 221. geteekend.

Eindelyk gaat de Hr. PARSONS, na deze nauwkeurige beschryving van den rhinoceros gegeven te hebben voort, om te onderzoeken, of 'er dan niet rhinocerossen met een dubbelen hoorn op de neus gevonden worden; en na de getuigenissen der ouden en laateren, gelyk ook de gedenkstukken van deze soort, welke men in de Verzamelingen van natuurlyke Historie vindt, vergeleeken te hebben, besluit hy met waarschyndlykheid, dat de rhinocerossen van Asia gemeenlyk maar een hoorn, en die van Afrika gemeenlyk twee hebben.

Het is zeer zeker, dat 'er rhinocerossen gevonden worden, die maar eenen; en andere, die twee hoornen, op de neus hebben (*v*), maar het is niet even zeker, dat deze verscheidenheid standvastig zy, altyd afhange van het klimaat van Afrika of de Indiën, en dat men ingevolge van dit verschil alleen twee onderscheidene soorten in het geslacht van dit dier kan stellen. Het schynt, dat de rhinocerossen die maar een hoorn hebben, denzelven dikker en langer hebben, dan die welke van twee voorzien zyn; daar zyn enkelvoudige hoornen van drie en een half voet, en misschien van meer dan vier voeten lengte tegen zes en zeven duimen middellyns aan de basis; daar zyn ook dubbelde hoornen (*w*), die tot twee voet lengte hebben; gemeenlyk zyn deze hoornen bruin of olyfkleurig: daar worden evenwel ook grauwe en zelfs eenige witte gevonden; zy hebben slegts eene ligte holrondte in de gedaante van een drinkkop onder hunne basis, waarmede zy aan het neusvel vast zitten; al het overige van den hoorn is stevig en harder dan de gemeene hoorn; het is met dit wapen, zegt men, dat de rhinoceros de olyfanten van de grootste gestalte aantast en zomtyds doodelyk kwetst, omdat de hooge beenen van den olyfant aan den rhinoceros, die kort van beenen is, toelaaten om hem met den snuit en hoorn zwaare wonden toe te brengen onder den buik, alwaar het vel gevoeligst en doordringbaarst is; maar zo de rhinoceros ook zyn eersten slag mist, wordt hy van den olyfant vertrappt en gedood.

De hoorn van den rhinoceros is by de Indiaanen in hooger achting dan het yvoor van den olyfant, niet zo zeer ter oorzaak van de stof, waarvan zy verscheiden werken op den draibank en met den bytel maaken, maar ook ter oorzaake van de zelfstandigheid zelve, waaraan zy verscheiden soortelyke hoe-
danigheden en geneeskundige eigenschappen toeschryven (*x*). De witte, als

(*v*) KOLBE zegt stellig en even als of hy 't gezien hadt, dat de eerste hoorn van den rhinoceros op de neus, en de tweede op 't voorhoofd in eene regte lyn met de eerste geplaatst is; dat de eerste, die bruin grauw van kleur is nooit de langte van twee voeten te boven gaat; dat de tweede geel is, en nooit boven de zes duimen uitgroeit. *Descript. du Cap. de bonne Esperance par Kolbe. tom. III. pag. 17, 18.* Wy brengen egter dubbelde hoornen by, waarvan de tweede weinig verschilde van de eerste, die twee voet lang was, terwyl zy beiden dezelfde kleur hadden; daarenboven schynt het zeker, dat zy nooit zo verre van malkanderen af zyn geplaatst, als deze schryver zegt, dewyl de basis van deze twee hoornen, in 't kabinet van den Hr. HANS SLOANE bewaard, geen drie duimen van den anderen af waren.

(*w*) Zie de *Transact. Philos. No. 470. Pl. III. fig. 6 en 8.*

(*x*) Sunt in regno Bengalensium rhinocerotus lusitanus *Abades dicti*, cujus animalis corium, dentes, caro, sanguis, ungulae & cetera ejus partes toto genere resistunt venenis, qua de causa in maximo pretio est apud indos. JOH. HUGON. LINTSHCOTANI, *navigatio in orientem latine versa a LONICERO Francfordii 1599. part. II. a pag. 44.* — In de deelen van Bengale, by de Ganges, zyn de rhinocerossen of licornes, welken men gemeenlyk *Abades* noemt, zeer

de zeldzaamste, zyn ook die, welken zy meest achten en zoeken. Onder de geschenken welken de Koning van Siam in 1686, aan Lodewyk den XIV. zondt, waren ook (y) zes rhinoceros-hoorns. Wy hebben 'er in 's Konings kabinet twaalf van verschillende grootten, en een onder anderen die schoon afgeknot, drie voet en agt en een half duim lang is.

De rhinoceros, schoon niet wreed of verscheurend, schoon zelfs niet ten uitersten wild, is evenwel onhandelbaar (z). Hy is ten naasten by in 't groot wat het varken in 't klein is, lomp, dom, zonder vernuft, zonder gevoelens, ongeschikt voor onderwerpelykheid; hy moet zelfs aan overvallen van woede, die nergens door gestild kan worden onderhevig zyn; want die welken Emanuel, koning van Portugal, in 1513 aan den Paus zondt, deedt het schip, waarmede men hem overvoerde, vergaan (a), en die, welken wy in deze laatste jaaren te Parys gezien hebben, is insgelyks verdrongen naar Italie gaande. Deze dieren zyn ook, gelyk het varken, zeer geneigd om in de slyk te treden, en in de modder te wentelen; zy beminnen ook de vogtige en moerassige plaatsen, en zy verlaaten de oevers van de rivieren niet veel. Men vindt hen in Asia en in Afrika; in Bengale (b), in Siam (c), in Laos (d), in Mo-

gemeen en men brengt eene menigte van hunne hoornen naar Goa, zy hebben omtrent twee palmen omtrents aan het eind, daar zy aan 't voorhoofd mede vast zitten, en allengs afnemende en in een punt eindigende, dienen zy deze dieren voor verweerende wapenen. Zy zyn van eene donkere kleur, en de drinkschaalen die men daar van maakt, zyn zeer geacht, omdat zy de eigenschap hebben van de kwaadaartigheid van een vogt, dat vergiftigd mogt zyn, naar buiten uit te dryven. *Voyage du P. PHILIPPE* p. 371. — Alle de deelen des lichaams van een rhinoceros hebben geneeskundige kragten; zyn hoorn is inzonderheid een sterk tegengift tegen alle soorten van vergiften, en de Siamers dryven daar grooten handel in met de nabuurige volkeren, daar zyn 'er, die zomtyds voor meer dan honderd ecus verkogt worden; die, welke van eene helder grauwe kleur, en met wit gevlakt zyn, worden by de Chineezen hoog geschat. *Histoire natur. de Siam par Nic. Gervaise, Paris 1688. pag. 34.* — Hunne hoornen, hunne tanden, hunne nagels, hun vleesch, hun vel, hun bloed, hunne uitwerpzels zelve en hun water, 't is alles in achtting en wordt gezogt door de Indiaanen, die daar in hulpmiddelen tegen verscheiden ziekten vinden. *Voyages de la Compagnie des Indes de Hollande, tom. I. p. 417.* — Zyn hoorn steekt tusschen zyne beide neusgaten uit, hy is zeer dik om laag, en wordt boven aan scherp; hy is van een donker bruine kleur en niet zwart, gelyk zommigen hen beschreeven hebben; als hy grauw is of naar 't wit trekt; wordt hy duurder verkogt, maar hy is altyd duur, want men schat hem hoog in de Indiën. *Ibidem tom. VII. pag. 277.*

(y) Onder de geschenken die de Koning van Siam in 1686, naar Frankryk zondt, waren zes rhinoceros-hoorns; zy zyn gemeenlyk zeer geacht in 't geheele Oosten. De ridder Vernati heeft van Batavia naar Engeland geschreeven, dat de hoornen; de tanden, de nagels, en 't bloed der rhinocerosen tegengiften zyn, en dat zy hetzelfde gebruik in de Indiaan-sche Apotheken hebben, als de Theriaak in die van Europa. *Voyage de la Compagnie des Indes de Hollande, tom. VII. pag. 484.*

(z) Noia, CHARDIN zegt *tom. III. pag. 45*, dat de Abyssiniërs de rhinocerosen tam maaken, dat zy hen tot den arbeid opbrengen, gelyk men de olyfanten doet. Dit stuk koomt my zeer twyfelagtig voor; geen Reisbeschryver buiten Chardin maakt 'er gewag van, en het is zeker dat de rhinoceros in Bengale, Siam, en de andere deelen van zuidelyk Indië, alwaar hy mischien nog gemeener is dan in Ethiopie, en alwaar men de gewoonte heeft van de olyfanten tam te maaken, als een ontembaar dier beschouwd wordt, daar men voor huisselyke diensten geen gebruik van hebben kan.

(a) *Transactions Phil. No. 470.*

(b) *Voyage du P. PHILIPPE, pag. 371. — Voyage de la Compagnie des Indes de Hollande, tom. I. pag. 417.*

(c) *Histoire naturelle de Siam par Gervaise, pag. 33.*

(d) *Journal de l'Abbé de Choisy, pag. 339.*

gollie (e), op Sumatra (f), op Java, in Abyffinie (g), in Ethiopie (h), in 't land der Anzico's (i), en tot aan de Kaap de Goede-hoop (k); maar in 't algemeen is de soort van deze dieren minder talryk en minder verspreid dan die van den olyfant; hy brengt even eens als deze maar één jong tevens voort, en dat wel na groote tydperken tusschen de eene en andere geboorte. In de eerste maanden is een jonge rhinoceros niet veel grooter dan een groote hond (l), hy heeft by zyne geboorte geen hoorn op de neus (m); schoon men het eerste bewerp van denzelfden reeds in het vrugtje bespeurt (n), op de twee jaaren is die hoorn nog maar een duim uitgegroeid (o), en op de zes jaaren is hy negen of tien duim lang (p); daar zyn 'er die tot vier voeten lengte hebben (q); het schynt dat deze hoorns ten minsten tot een middelbaaren ouderdom van het dier, en misschien deszelfs geheele leven lang blyven groeijen; welk leven van een vry lange duurzaamheid moet zyn, dewyl de rhinoceros, door den Hr. PARSONS beschreeven, op de twee jaaren slegts de helft zyner hoogte hadt, waaruit men kan opmaaken, dat dit dier, even als de mensch, zeventig of tagtig jaar leeven moet.

De rhinoceros, zonder nuttig te zyn, gelyk de olyfant, is zo schadelyk als deze door zyne verteering, en inzonderheid de verbazende vernieling, welke hy in de landeryen aanregt, hy is niet goed dan door zyn vel; zyn vleesch is uitneemend lekker voor den smaak der Indiaanen en Negers (r). KOLBE zegt daar dikwils en niet smaak van gegeten te hebben; zyn vel geeft het dikste en hardste leder dat in de wereld is (s), en niet slegts wordt zyn hoorn, maar

(e) *Voyage de TAVERNIER tom. III. pag. 97. — Voyage de EDWARD TERRI, pag. 15.*

(f) *Histoire générale des Voyages par Mr. l'Abbé PREVOT, tom. IX. p. 339.*

(g) *Voyage de la Compagnie des Indes de Hollande, tom. VII. p. 277.*

(h) *Voyage de CHARDIN tom. III. pag. 45. — Relation de THEVENOT, pag. 10.*

(i) *Histoire générale des Voyages par Mr. l'Abbé PREVOT, tom. V. p. 91.*

(k) *Voyage de FRANC. LE GUAT, Amst. 1708. tom. II. p. 145. — Description du Cap de Bonnes Esperance, par KOLBE, tom. III. p. 15.*

(l) Men heeft een jongen rhinoceros gezien, die niet grooter was dan een hond, hy volgde toen zyn meester overal, en hy dronk niet dan buffels-melk; maar hy leefde niet langer dan drie weken. De tanden begonnen toen by hem uittekoomen. *Voyage de la Compagnie des Indes de Hollande, tom. VII. pag. 483.*

(m) Men zag op 't einde van de neus dezer twee jonge rhinocerosen het teeken van den hoorn, die uitgroeijen moest, want zeer jong zynde hadden zy dien nog niet; op dien ouderdom egter waren zy reeds zo dik en groot als een onzer runderen; maar zy zyn zeer laag op de beenen, byzonderlyk zyn hunne voorste beenen kort, en korter dan de agterste. *Voyage de PIETRO DELLA VALLE, tom. IV. pag. 245.*

(n) Zie hier agter de beschryving van het kabinet, die van een vrugtje van een rhinoceros.

(o) *Transact. Philos. No. 470.*

(p) *Voyez IDEM ibid.*

(q) Zie hier agter de beschryving van het gedeelte van 't kabinet dat tot den rhinoceros betrekking heeft.

(r) Men eet het vleesch van den rhinoceros, en die volkeren vinden het uitmuntend; zy haalen zelfs eenig voordeel uit zyn bloed, 't welk zy zorgvuldig verzamelen om 'er een gepast middel tegen borst kwaalen van te maaken. *Hist. nat. de Siam, par GERVAISE pag. 35.*

(s) Zyn vel is van een schoon grauw, naar 't zwart trekkende, gelyk dat der olyfanten maar ruwer en dikker; ik heb nooit een dier gezien, dat zulk een vel hadt. Dit vel is allerweegen, behalven aan den hals en het hoofd bedekt met kleine knoopjes of knobbeltjes, zeer gelyk aan die der schaaen van de schilpad, enz. *Voyage de CHARDIN tom. III. pag. 45.*

maaf worden ook alle andere deelen van zyn lighaam en zelfs zyn bloed (t), zyn pis en zyne uitwerpzels gehouden voor tegengiften, of voor geneesmiddelen tegen verscheiden ziekten. Die tegengiften of geneesmiddelen uit verschillende deelen van den rhinoceros getrokken, hebben hetzelfde gebruik in de Apotheken der Indiaanen, als de theriakel in die van Europa (u). Daar is alle waarschijnlijkheid om te denken, dat de meeste dezer kragten ingebeeld zyn, maar hoe veele dingen zyn 'er niet die nog meer gezocht worden, en die insgelyks geene andere waarde hebben dan in de verbeelding.

De rhinoceros voedt zig met grove gewassen, met distels, doornagtige struwwellen, en hy verkiest die wilde planten boven het malsche gras der schoonste weiden (v). Hy houdt veel van suikerriet; en eet ook allerhande soorten van graanen; geen smaak in vleesch hebbenden, ontruft hy de kleine dieren niet; hy is niet bang voor de groote; hy leeft in vrede men alle, zelfs met den tyger, die hem dikwils vergezelt zonder hem te durven aantasten. Ik weet derhalven niet of de gevegten van den olyfant en den rhinoceros een wezendlyken grond hebben. Zy moeten ten minsten zeer zeldzaam zyn; dewyl noch van den eenen noch van den andere kant geene beweegreden tot Oorlog zyn kan, en men daarenboven niet bemerkt heeft, dat 'er eenige natuurlyke afkeerigheid tusschen deze dieren heerscht; men heeft hen zelfs in de gevangenis (w), geruist met malkanderen zien leeven, zonder den anderen te beledigen, of zig boos tegen den anderen te maaken. PLINIUS is de eerste, geloof ik, die van deze gevegten tusschen den olyfant en den rhinoceros gesproken heeft; het schynt dat men hen in de Schouwspelen van Rome gedwongen heeft met den ander te vegten (x), en 't is denkelyk hier door, dat men op het denkbeeld is gekomen, dat zy in vryheid en in hunnen natuurstaat leevende malkanderen insgelyks bestyden: maar nog eens, iedere daad zonder beweegreden is niet natuurlyk, het is een uitwerkzel zonder oorzaak, het geen niet moet gebeuren, of 't geen niet dan by toeval gebeurt.

De rhinocerosen verzamelen niet tot benden, noch trekken in getale op tegen de olyfanten; zy zyn eenzaamer, wilder en misschien moeilijker te jaagen en te overwinnen. Zy vallen de menschen niet aan (y), ten zy, dat zy getergd

(t) *Voyage de MANDELSLO*, tom. II. pag. 350.

(u) *Voyage de la Comp. des Indes de Hollande*, tom. VII. pag. 484.

(v) Dit dier eet geen gras; het verkiest boven hetzelfde de struwwellen, heersters en distels, maar onder alle gewassen is 'er geen daar het zo veel van houdt als van een boompje, dat veel naar een jeneverboom gelykt, maar zo aangenaam niet riekt, en welks steekels op verre na zo scherp niet zyn. De Europeaanen van de kaap noemen deze plant het rhinoceros-boompje; de velden die met struwwellen bedekt zyn, verschaffen het in groote menigten, men ziet het ook veel op de tygerbergen en aan de rivier van de mosselbank. De bewooners dier plaatsen snyden het af en verzamelen het om te branden. *Descript. du Cap de Bonne-Esperance par KOLBE*, tom. III. p. 17.

(w) De Hollandsche Reisbeschryving, die tot tytel voert, gezantschap naar China, bevat eene beschryving van dit dier die geheel valsch is, inzonderheid hier in, dat zy dit dier als een der groote vyanden van den olyfant vertoont; want deze rhinoceros was in dezelfde stal met twee olyfanten, en ik heb hen verscheiden maalen na malkanderen op de Koninglyke plaats gezien, zonder dat zy den minsten tegenzin tegen den anderen toonden. Een Ambassadeur van Ethiopie hadt dit dier tot een geschenk medegebragt. *Voyage de CHARDIN* tom. III.

(x) De Romeinen hadden vermaak in een olyfant en rhinoceros in eenige groote Schouwspelen te laten vegten. *Singul. de la France Antarctique par ANDRE THEVET*, pag. 41.

(y) De rhinocerosen tasten gemeenlyk niet eerst aan, en zy worden niet kwaadaartig

worden: maar dan worden zy woedend, en zyn zeer te dugten; het slaaf van Damas, de Sabels van Japan, kunnen hen niet kwetsen (z), de werpspiezen en lanfen hunne dikke en harde huid geenfins doorbooren, zy weerstaat zelfs aan snaphaan kogels; de looden kogels worden plat op dit leder, en stukjes yzer, in derzelver plaats gebruikt, dringen 'er ook niet geheel door; de eenige plaatsen van dit geharnast lighaam, die volstrekt doordringbaar zyn, zyn de buik, de oogen, en de omtrek der ooren (a); ook tasten de jaegers dit dier niet regtstreeks en terwyl het overeind is, aan; maar zy volgen het van verre op deszelfs voetspooren, en wagten, om het te naderen, de uren af, dat het rust en slaapt. Wy hebben in des konings Kabinet een rhinoceros-vrugt, die ons van 't eiland Java is toegezonden, en die uit 'smoeders lighaam gehaald is: men meldt in de Mémoire, die deze bezending vergezelde, dat agt-en-twintig jaegers, zig verzameld hebbende om deze rhinoceros gezamenlyk aan te tasten, en eerst gedurende eenige dagen van verre gevolgd waren, van tyd tot tyd een of twee man vooraf latende gaan, om de plaatfing van het dier op te neemen; dat zy door dit middel hetzelfde in den slaap verrastten, het zagtelijk naderden en daar zo dicht by kwamen, dat zy alle agt-en-twintig te gelyk hunne snaphaanen tegen de beneden deelen van den onderbuik op hen lofeden.

Men heeft uit de beschryving van den Hr. PARSONS gezien, dat dit dier een goed en zelfs zeer oplettend oor heeft, men verzekert ook, dat deszelfs reuk uitmuntend is, maar men wil dat zyne oogen slegt zyn (b), en dat hy,

dan nadat zy aangetast zyn; maar dan worden zy ook ten uitersten woest en vreed; zy knorren gelyk de varkens; zy werpen de boomen, en al wat zig voor hen vertoont, om ver-
re. *Voyage de la Compagnie des Indes de Hollande tom. VII. pag. 278.*

(z) Zyn vel is dik, hard en ongelyk, ondoordringbaar zelfs voor de Sabels van Japan, men maakt 'er wapenkolders, schilden enz. van. *Voyage de la Compagnie des Indes de Hollande tom. VII. pag. 483.* — De rhinoceros tast zelden de menschen aan, ten zy zy bun eerst tergen, of een rood kleed aan hebben; in die twee gevallen wordt hy woedend, en werpt alles neder, wat zig tegen hem verzet. Als hy een mensch aantast vat hy hem in 't midden des lighaams, en werpt hem met zulk een kragt over zyn hoofd, dat hy door den val gedoodt wordt. Zo men hem ziet aankoomen is 't niet moeijelyk hem te ontwyken, hoe woedend hy zyn moge; hy is zeer snel, dat is waar; maar hy kan zig niet dan met veel moeite wenden: daarenboven ziet hy, gelyk ik reeds gezegd heb, alleen voor uit, dus behoef men hem slegts op vier of vyf stappen afftands te laten naderen, en dan zig wat ter zyde te begeeven; dan ziet hy u niet; en hy kan u niet dan zeer bezwaarlyk wedervinden; ik heb dit by eigen ondervinding, en het is my meer dan eens gebeurd hem met alle woede op my te zien aankomen. *Descript. du Cap de Bonne-Esper. par KOLBE tom. III. pag. 17.*

(a) Men kan hem bezwaarlyk dooden, en men tast hem nooit aan zonder gevaar, om van hem verscheurd te worden; zy die zig op deze jagt toeleggen, hebben evenwel het middel gevonden om zig voor zyne woede te beveiligen, want dewyl dit dier de moerassige plaatfen bemint, neemen zy het waar, als het zig derwaards begeeft, en zig in 't kreupelbos onder den wind verbergende, wagten zy, tot dat hy gaat liggen 't zy om te slaapen 't zy om te wentelen, om hem te schieten by de ooren 't welks de eenigste plaats is, daar men hem doodelyk kwetsen kan; de jaegers houden zig onder den wind, omdat de rhinoceros de eigenschap heeft van alles door den reuk te ontdekken, zodat, schoon hy oogen heeft, hy zig daar egter nooit van bedient, voor dat de reuk getroffen is door 't voorwerp, 't welk zig aan 't gezigt vertoont. *Histoire naturelle de Siam par GERVAISE. pag. 35.*

(b) Zie de voorgaande Noot. — De rhinoceros heeft de oogen zeer klein en ziet volstrek- telyk niet dan voor zig; als hy voorttrekt en zyn prooi vervolgt, gaat of loopt hy altyd in eene regte lyn, wegwerpende, omverre smytende, doordringende alles wat hy ontmoet; daar zyn noch kreupelbosschen, noch digte struwellen, noch boomen, noch groote steenen,

om zo te spreken, niets ziet dan 't geen voor hem is. De uiterste kleinheid zyner oogen, hunne laage, schuinsche en ingezonken plaatsing, de weinige schittering en beweging, die men daarin bemerkt, schynen deze byzonderheid te bevestigen. Zyne stem is vry dof, als hy bedaard is, zy zweemt in 't gros naar het geknor van een varken, en als hy toornig is, wordt zyn schreeuw scherp, en kan van zeer verre gehoord worden. Schoon hy niet dan van gewassen leeft, herkauwt hy egter niet; dus is 't waarfchynlyk dat hy, even als de olyfant, maar eene maag heeft, dat zyne darmen zeer groot zyn, en dat deze den dienst van pens vervullen; zyne verteering, fchoon zeer groot, gelykt egter niet naar die van den olyfant, en het fchynt ook uit de vastheid en dikte van zyn huid te volgen, dat hy veel minder dan dezelve door de uitwaaffeming verliest.

BYVOEGZEL TOT DE NATUURLYKE HISTORIE VAN DEN RHINOCEROS.

W y hebben een tweeden rhinoceros, nieuwelings in des Konings diergaarde gebragt, gezien. In de maand van feptember 1770, was hy maar drie maanden oud, zo men de lieden die hem overgebragt hebben, mag gelooven; maar ik ben verzekerd, dat hy ten minften twee of drie jaaren haalen konde; want zyn lighaam, den kop daar mede onder begreepen, hadt reeds agt voet en twee duimen lengte, tegen vyf voet en zes duim hoogte, en agt voet twee duim omtreks. Een jaar daarna waargenomen, was zyn lighaam zeven duimen langer geworden, zo dat hy den 28 Augustus 1771, agt voet negen duimen langte hadt, den kop daar weder in begreepen; hy was toen vyf voet en negen duimen hoog, en hadt agt voet en negen duimen in den omtrek. Twee jaaren daarna, te weeten op den 12 Augustus 1772, waargenomen, was de langte van zyn lighaam, den kop daar mede in begreepen, negen voet en vier duim, de grootfte hoogte welke die van 't agterftel was, maakte zes voet vier duim, en de hoogte van 't voorftel was flegts vyf voet en elf duim. Zyn vel hadt de kleur, en zelfs het voortkomen van den bult eens ouden olmbooms, op zommige plaatfen met zwart en grys gevlekt, op andere plaatfen omgevouwen met diepe vooren, die een foort van fchubben maakten. Hy hadt maar eenen hoorn van eene bruine kleur, en van eene vaste en harde zelfftandigheid. De oogen zyn klein en uitspringende, de ooren breed en veel gelykende naar die van een ezel. De rug, die hol is, fchynt met een natuurlyk zadel bedekt; de beenen zyn kort en zeer dik; de voeten van agteren gerond, met hoeven van voren in driën verdeeld. De ftaart is vry gelyk aan dien der runderen, en met zwart hair aan het einde bedekt. De roede verlangt zig op de

die hem verpligten kunnen om van ftrek te veranderen. Met den hoorn, die hy op zyn neus heeft, onwortelt hy de boomen, neemt de fteenen die in zyn doortogt liggen weg, en werpt hen, met een groot geraas, zeer hoog en op een grooten afstand agter; met één woord, hy werpt alle lighaamen, daar hy eenigzins vat op kan hebben neder. Als hy niets aantreft en toornig is, maakt hy, den kop verlaagende, vooren in de grond, en werpt met woe- de eene groote hoeveelheid aarde over zig heen. Hy knort gelyk het varken, zyn schreeuw laat zig niet zeer verre hooren, als hy bedaard is; maar wanneer hy zyn prooi nazet, hoort men hem op een grooten afstand. *Description du Cap de Bonne-Efperance par KOLBE, tom. III. vol. Amfterd. 1741.*

ballen en regt zig op voor 't loozen van de pis, welke het dier vry verre van zig werpt, en dit deel schynt zeer klein ten opzigte van de grootte des lichaams. Het is daarenboven zeer opmerkelyk door zyn eind, dat eene holligheid maakt als de opening van een trompet. De schede of koker, daar het uit koomt, is een vleezig gedeelte van eene roode kleur, gelyk dat van de roede; en dat zelfde vleezig gedeelte, dat de eerste koker maakt, koomt uit een tweede schede in het vel genomen, gelyk by andere dieren. Zyn tong is hard en ruw, in zo verre, dat hy vilt het geen hy likt; ook eet hy dikke doornen zonder daar pyn van te voelen. Hy moet omtrent honderd zeventig ponden voedsel daags hebben. De Indiaanen en de Afrikaanen, en vooral de Hottentotten, vinden het vleesch goed om te eeten. Dit dier kan tam of huisselyk worden, zo men het zeer jong opvoedt, en het zou in den staat van huislykheid gemaklyker voortbrengen dan de olyfant.

„ Ik heb; zegt de Hr. DE PAUW met reden, nooit kunnen begrypen waarom men in Asie den rhinoceros in zynen wilden staat gelaaten heeft, zonder hem tot eenig gebruik te bezigen, terwyl hy in Abissynie onderworpen is, en dient om lasten te draagen (c).

„ De Hr. DE BUFFON, zegt de ridder BRUCE, heeft gegift, dat 'er in 't harte van Afrika rhinocerosen met twee hoornen waren. Deze byzonderheid is bewaarheid, en de giffing van gemelden Heer met de daad bevestigd. Inderdaad alle de rhinocerosen, welken ik in Abissynie gezien heb, hebben twee hoornen; de eerste, dat is te zeggen, die naaft by de neus zit, is van de gewoone gedaante; de tweede scherper aan de punt, is altyd korter dan de eerste; beide koomen zy ter zelfder tyd te voren; maar de eerste groeit schielyker dan de andere, en overtreft dezelve in grootte, niet slegts geduurende den tyd van de groeiing, maar zelfs het geheele leven van het dier (d).

Van den anderen kant schryft de Hoogleeraar ALLAMAND, een zeer bekwaam Natuurbeschouwer te Leyden aan den Hr. DAUBENTON in een brief gedaateerd Leyden 31 October 1766, in de volgende bewoordingen.

„ Ik herinner my iets, dat de Hr. PARSONS gezegd heeft in eene plaats door den Hr. DE BUFFON aangetrokken: ik vermoed, dat de Asiatische rhinocerosen maar eenen hoorn hebben, en dat die van de kaap de Goede-hoort twee hebben; ik zou vlak het tegendeel vermoeden. Ik heb uit Bengale en andere landen van Indiën rhinoceros koppen gekreegen, maar die altyd dubbelde hadden, en allen die my van de Kaap zyn toegekomen hadden 'er maar één.

Dit schynt te bewyzen het geen wy reeds gezegd hebben, dat die rhinocerosen met dubbele hoornen eene verscheidenheid in de soort en een byzonder ras formeeren, maar 't welk even eens in Asia en in Afrika gevonden wordt.

Wy hebben een dier dubbele rhinoceros-hoornen, van twee kanten gezien, laten aftekenen. Zie hier agter de VIII* Plaat.

(c) *Défense des Recherches sur les Americains* pag. 95.

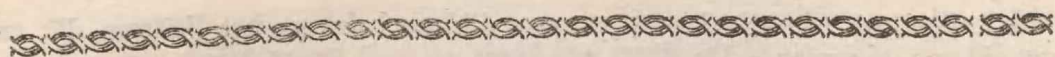
(d) Noot door den Ridder Bruce medegedeeld aan den Hr. DE BUFFON.

De Sere, del.

C. F. Fritsch, sc.

LE RHINOCEROS .

BESCHRYVING VAN DEN RHINOCEROS.

DE rhinoceros (*Pl. VII*) wordt voor het grootste viervoetig dier na den olyfant gehouden; men heeft evenwel reden om te gelooven dat de hippopotamus ten minften even groot is als de rhinoceros, en men kan niet twyfelen of de zeekoei heeft meer lengte. De rhinoceros heeft eenige overeenkomst met den olyfant door den mismaakten klomp van zyn lighaam, maar zyne pooten zyn veel korter; en hy verschilt van denzelven eveneens als van andere viervoetige dieren, want hy heeft verscheiden kentekens die hem byzonder eigen zyn. Die, welke ten onderwerp voor deze beschryving en afbeelding, (*Pl. VII*) gediend heeft, leefde twaalf jaaren geleeden te Parys, hy hadt de helft van de kloekte niet van een grooten olyfant, want hy was slegts vyf voeten hoog, gelyk men zulks uit de afmetingen zien zal die in de volgende tafel worden opgegeeven. Het was een wyfje, en niet meer dan elf jaaren oud. Het onderst van zyn buik was niet meer dan anderhalven voet boven den grond verheven; de lengte van zyn lighaam, van het eind van den smoel tot aan het begin van den staart, bedroeg het dubbeld van zyne hoogte, terwyl by een olyfant de hoogte en de lengte byna gelyk zyn.

Deze rhinoceros hadt den kop plat op de zyde, en verheven op den kruin in de gedaante van een bult, op welken de ooren zeer dicht by elkanderen geplaatst zaten (*e*). De bovenlip stak meer vooruit dan de onderlip, en was door eene beweegbaare punt geëindigd, die zig verlengde, verkortte, en verschillende buigingen aannam, naar de verkiezing van het dier; de onderlip scheen van voren vierkant afgesneden te zyn. De openingen der neusgaten zaten aan elke zyde van den bovensten lip geplaatst; zy maakten elk eene dubbelde kronkelagtigheid of plooi, gelyk eene liggende S, en strekten zig naar agteren uit tot boven de hoeken van den bek. De oogen waaren zeer klein, en byna even ver van de ooren als van het eind van den smoel geplaatst. De ooren waren regt lang en puntig; derzelver basis zat omringd met eene plooi van het vel. Daar zat op het midden van het neusbeen op een byna gelyken afstand van de oogen en van het einde van den smoel, een hoorn van eene kegelagtige gedaante, die agter over geboogen stont; dezelve hadt geen voet lengte. Deszelfs basis maakte een ovaal van eenen voet omtreks, welks groote middellyn de lengte van den kop volgde (*f*).

(*e*) De Hr. PARSONS geeft in de *Philos. Trans.* voor 1743 de beschryving en de gedaante van een mannetjes rhinoceros, die in vele opzigten verschilt van dien die hier op *Plaat VII.* staat afgebeeld, en byzonderlyk door de gedaante van den kop; want de rhinoceros van den Hr. PARSONS heeft het voorhoofd veel meer ingedrukt, en den neus verhevener, doch men heeft reden om te gelooven dat deze verschillen niet dan van de jaaren koomen; want deze rhinoceros, slegte twee jaaren oud zynde, was veel jonger dan de ander.

(*f*) De rhinoceros van den Hr. PARSONS heeft de ooren veel breeder dan welken wy hier beschryven, den hoorn en de oogen nader by het eind van den smoel geplaatst, want de

Dit dier hadt een zeer korten en zeer dikken hals, en het ligchaam dik en gevuld aan de zyden. De staart was kort, en hadt geene haren dan aan het eind (*g*). De pooten waren dik en kort: het is my voorgekoomen dat de geleeding van de hand aan de voorpooten eene verhevenheid maakte die agter uit stak, ten naaften by gelyk de hiel aan de agterste pooten. Daar zaten drie nagels of hoeven aan iederen voet; de middelste was dikker dan de beide anderen.

Het vel maakte groote rimpels die zeer uitstaken, gelyk als wrongen of plooiën: verscheiden van deze plooiën strekten zig rondom den hals van den rhinoceros uit, die ten onderwerp voor deze beschryving gediend heeft; daar waren twee plooiën die den hals in het geheel omringden, gelyk twee halsbanden; zy vereenigden zig van onderen, en hingen als een halskwab neder; twee andere plooiën liepen dwarsch over het bovenst en agterst gedeelte van den hals, en liepen met hunne einden aan wederzyden in eene plooi uit, die zig schuin van het voorste van den schouder tot aan den schoft uitstreckte. Daar liep agter den schoft eene plooi die aan wederzyde agter den schouder, den arm en het bovenst gedeelte van den voorarm nederliep, zig daar kromde en naar voren uitstreckte over dat gedeelte van den voorarm. Daar liep op het kruis eene andere plooi die aan wederszyde op de buikzyde tot voor de knie en laager, nederdaalde, en die zig naar voren op den buik kromde. Eene andere plooi strekte zig dwarsch uit op het bovenst aan de dye, van de buikzyde af tot aan het begin van den staart toe; en eindelyk was 'er nog eene dwarsch op het onderst gedeelte van den agterpoot boven den enkel geplaatst; deze plooiën hadden tot drie en vier duimen hoogte. Het vel van den rhinoceros is zeer dik en zeer hard, maar wykt voor de beweegingen van het dier ter plaatse van de plooiën welke zy maakt, ook zitten de meeste op eene wyze geplaatst dat zy de beweegingen van den kop en van de pooten volgen kunnen; het vel is zagt, glad en van eene bleek roode kleur in de diepte van de plooiën, en onder het voorste en agterste gedeelte van den buik; het overige van het vel is hard, bruin, bezaaid met platte knobbeltjes die naar rooven gelyken, en van verschillende grootten zyn; de grootste zitten op de schouders, op de zyden van het ligchaam, op het kruis en op de pooten (*b*). De Hr. DE JUSSIEU heeft my een stuk van een gedroogd vel van een rhinoceros laten zien dat tot vyf lynen dikte hadt; de middelyn van deszelfs knobbels bedroeg omtrent een halven duim (*Pl. VIII, fig. 1*). De opperhuid hadt weinig dikte, dezelve was bruin, en scheidde gemakkelyk van het vel. De knobbeltjes (*fig. 2*) zyn reeds zeer duidelyk op het vel van de vrugt van den rhinoceros.

De zelfstandigheid van den hoorn van den rhinoceros is van denzelfden aart als de hoornen van den stier, van den ram, van den bok, van de gazelles,

hoorn zit boven de neusgaten. Men mag gelooven dat deze verschillen van die van de jaaren of van de kunne koomen.

(*g*) Zie de beschryving van den staart van een rhinoceros, by No. MLV.

(*b*) Zie de beschryving van deze knobbeltjes in de beschryving van dat gedeelte van het Kabinet dat betrekking heeft op den rhinoceros, of by het artikel van eene vrugt van dat dier.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 7.

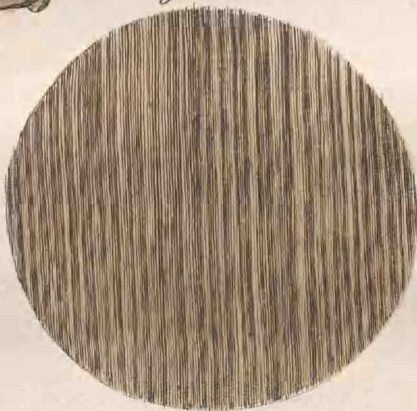

Fig. 4.

Fig. 5.

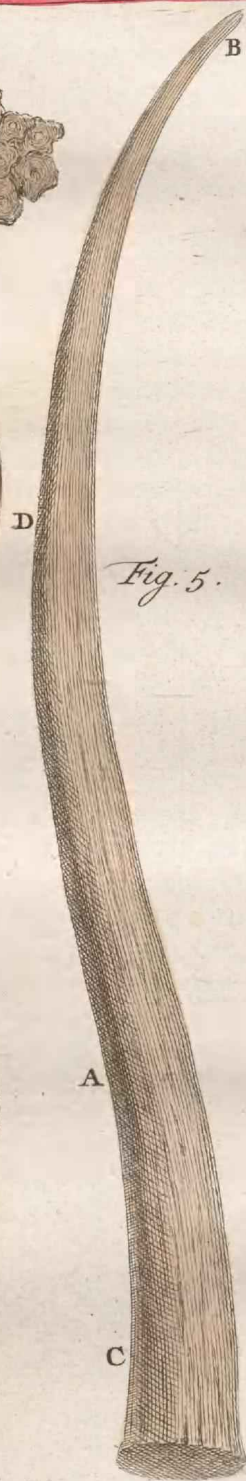

Fig. 6.

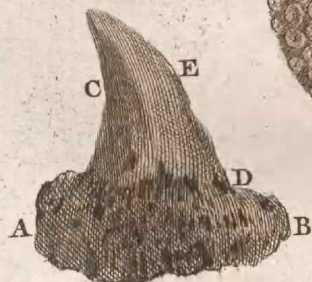
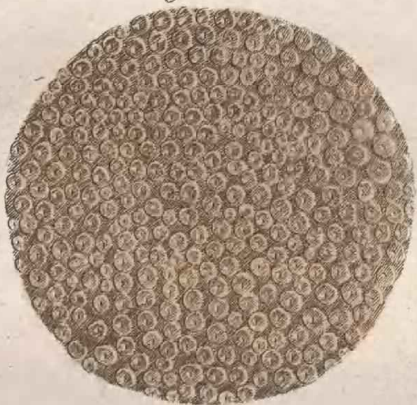

Fig. 3.

enz. Zo veel ik over de grootte en de gedaante van dezen hoorn heb kunnen oordeelen, uit die welke in het kabinet van den koning bewaard worden, blykt het dat dezelve tot vier voeten lengte heeft, en misschien meer (*i*). Deszelfs gedaante gelykt naar die van een kegel die meer of min lang is (*Pl. VIII, fig. 3, 4 en 5*); deszelfs basis is rond of ovaal (*AB, fig. 3 en 4*); de groote middellyn van die welke ovaal zyn volgt de lengte van het neusbeen; daar zit onder deze basis eene holte (*C, fig. 4*) welker diepte op haar meest van eenen duim en agt lynen is. De hoorn kromt zig naar agteren op eenigen afstand boven zyn onderfte eind; die kromte (*C, fig. 3, D, fig. 4 en A, fig. 5*) blyft by de meeste van die hoornen tot aan het bovenst eind aanhouden, maar de grootfte van die welken in het kabinet van den Koning bewaard worden, (*fig. 5*) heeft het bovenst eind (*B*) naar voren geboogen (*k*). Daar loopt op verscheiden van die hoornen eene groef in de lengte (*DE, fig. 3 en CD, fig. 5*). Zy hebben alle eene olyfagtige, aschgrauwe of zwartagtige kleur. De holrondheid van derzelver basis is met eene soort van schorsch bedekt: wanneer dezelve is weggenoomen, wordt men op de wanden van de holrondheid kleine openingen gewaar die tegen malkanderen aanzitten, en die eenige diepte hebben. De hoorn dwarfsch doorgesneden, en het vlak van die doorsneede gepolyft zynde, ziet men daar met het bloote oog, maar naauwkeuriger door een vergrootglas, kleine schyfjes (*fig. 6*) aan, die zeer dicht by malkanderen geplaatst zyn: men onderscheidt, in het midden van elk dier schyven, eene kleine tusschenwydte, die hol schynt en die aan de openingen van de basis schynen te beantwoorden. Als men den hoorn in de lengte heeft doorgesneden, ziet men op het vlak van die doorsneede, na men hetzelfde gepolyft heeft, zeer duidelyke vezels die in de lengte loopen (*fig. 7*). De hoorn uitwendig zynde afgesleeten, blyven 'er op eenige plaatsen van deszelfs oppervlakte flyve, buigzaame en digte vezels over, gelyk de borstels van een schuier (*EF, fig. 4*); men wordt ook deze borstels gewaar op het vlak der dwarfsche doorsneede by de basis; zo dat men reden heeft om te denken dat de hoorn van den rhinoceros uit borstels bestaat, die aan bundels vereenigd zyn, en zeer sterk aan malkanderen vast kleeven, maar niet genoegzaam om te beletten dat zy kunnen gescheiden worden, dewyl men dezelve op de uitwendige oppervlakte van den hoorn even duidelyk gewaar wordt, als de borstels aan een schuier. Dit maakzel van den hoorn van den rhinoceros ontdekt hebbende, heb ik getragt die der hoornen van den os en van andere dieren te ontdekken, die hoornen hebben byna dezelfde zelfstandigheid. Maar ik heb dezelve verschillende gevonden van die van den hoorn van den rhinoceros.

(*i*) Zie de beschryving van dat gedeelte van het Kabinet dat betrekking heeft op den rhinoceros.

(*k*) De Hr. PARSONS heeft ook de gedaante van een hoorn van een rhinoceros opgegeven, die twee voeten en agt duimen lang, en ook met zyn bovenst eind naar voren geboogen is.

	voet.	duim.	lyn.
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten van het eind van den smoel tot aan den aars.	10.	0.	0.
Hoogte van het voorste stel.	5.	0.	0.
Hoogte van het agterste stel.	5.	0.	0.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten.	3.	8.	0.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren.	4.	4.	0.
Lengte der ooren.	1.	0.	0.
Afstand tusschen de beide ooren om laag gemeeten.	0.	6.	0.
Omtrek van het lighaam op de dikste plaats.	10.	6.	0.
Lengte van den staart.	2.	0.	0.
Omtrek van den staart aan het begin van den stomp.	1.	0.	0.

Deze rhinoceros hadt agt-en-twintig tanden, vier van voren, een aan elke zyde van het voorste gedeelte der beide kaakbeenderen, en zes baktanden, ook in de beide zyden van het kaakbeen; de eerste baktand zat zeer verre van den voorsten tand. Daar zaten twee prammen aan den buik.

~~~~~

B E S C H R Y V I N G
VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,
DAT BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE
V A N D E N R H I N O C E R O S.

No. MXXXIX. *De vrugt van een rhinoceros.*

Deze vrugt is uit den buik van de moeder gehaald op het eiland Java; dezelve schynt naby de geboorte geweest te zyn, want dezelve is drie voeten en twee duimen lang van het eind van den smoel tot aan den aars. De omtrek des lighaams is slegts van twee voeten en negen duimen. Ik zal slegts die twee maaten opgeeven, omdat 'er van deze vrugt niet meer dan het vel overig is, dat nog zeer slegt is opgevuld. Daar zit op het neusbeen een knobbel of verhevenheid die niet hoog is, als eene soort van eeltagtigheid, die twee duimen en eenige lynen middellyns heeft, en die de geboorte van den hoorn van den rhinoceros aanwyft. Men ziet op het vel kleine platte knobbeltjes, die eenige overeenkomst hebben met de stukken waaruit de schilden der *Tatus* zyn te zamengesteld, want de knobbeltjes van de vrugt van den rhinoceros zyn met een dun vel bedekt; zy maaken figuren waarvan de regelmaatigste zes zyden hebben: daar zit eene kleine holigheid in het middelpunt; deze knobbels zyn van verschillende grootten, de grootsten (*Pl. VIII, fig. 2*) zitten op de pooten, zy hebben tot vier of vyf lynen middellyn; de kleinste zitten op de zyden van den kop en van het lighaam op den hals; daar zitten van eene middelmaatige grootte onder het onderst kaakbeen, onder den buik, enz. en men ziet eenige voetspooren van die knobbels meer of minder duidelyk over al het overige van het lighaam verspreid. Deze vrugt is van de mannelyke kunne, de roede en de balzak zyn groot, de roede steekt buiten het lighaam uit; daar zitten twee tepels op eenen duim en agt lynen afstand van malkanderen en van de roede geplaatst. Het binnenst der ooren is bedekt met een styf hair, dat zeven lynen lang is, en van eene kleur vermengd met zwart en ros; daar zit op den rug eene korter soort van hair, dat gekruld, digt en van eene geelagtige kleur is; men ziet ook eenige haren op den schoft, op de schouders en op het kruis zitten; de bal van de voeten is rond, daar zitten drie nagels of hoeven voor aan iederen voet.

N. MXL. *Eene eerst doorbreekende hoorn van een rhinoceros.*

Deze hoorn zit aan een gedeelte van het vel van het neusbeen vast, dat drie lynen dikte heeft op zommige plaatsen. Dit vel is korrelig als segryn; de opperhuid heeft eene grysbruine kleur; en het vel is witagtig van kleur. De hoorn heeft eene kegelagtige gedaante, welker punt in plaats van boven het middelpunt van de basis te staan, gelyk aan eenen regelmaatigen kegel, boven de agterste zyde van de basis zit. De hoorn heeft twee duimen hoogte en ee-

nen duim negen lynen middellyns aan de basis die rond is: deze hoorn is bedekt met knobbeltjes, men onderscheidt daar ook deszelfs vezels aan, die in de lengte loopen; daar zit op het vel van het neusbeen agter den hoorn op een halven duims afstand van deszelfs basis, een schyf die ten naasten by dezelfde middellyn heeft als de basis van den hoorn, die met uitsteekende korrels geteekend is, en die eeniger maate de geboorte van eenen tweeden hoorn schynen aan te duiden.

No. MXLI. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

De hoogte van dezen hoorn (Pl. VIII, fig. 3) is van zes duimen en een halven, de basis heeft zeven duimen lengte en tot vyf duimen breedte; de hoorn is puntig en een weinig naar agteren geboogen, platagtig op de zyden, en van eene zwartagtige kleur; dezelve heeft een voor, die in de lengteloopt en diep is op haar agterst gedeelte, de onderste zyde van de basis heeft eene geelagtigen schorfsch die op eenige plaatsen is afgevallen alwaar men zeer duidelyke porien ziet.

No. MXLII. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

Deze hoorn heeft agt duimen hoogte en omtrent vyf duimen middellyn aan de basis; de middelste en bovenste deelen van den hoorn zyn platagtig op de zyden, ongetwyfeld omdat dezelve door de wryving is afgesleeten, want men ziet op verscheiden plaatsen vooruitsteekende vezels, die naar de borstels van een schuier gelyken, maar die kort en zeer hard zyn. Daar zyn scheuren die in de lengte loopen en holigheden op verscheiden andere plaatsen van dezen hoorn; dezelve heeft eene geelagtig gryze kleur.

No. MXLIII. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

De lengte van dezen hoorn is van negen duimen; deszelfs basis heeft vyf duimen lengte, en drie duimen en een halve breedte. De hoorn is zwart en sterk agter over geboogen; deszelfs schorfsch is van de basis afgenoomen die olyfkleurig is en bedekt met oneffenheden, het onderst van de basis is zeer hol en zeer poreus.

No. MXLIV. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

De zyden van dezen hoorn zyn afgesleeten gelyk die van den hoorn onder No. MXLII bygebragt, en met ziet by deszelfs basis dezelfde borstels in de gedaante van schuiers; dezelve is van eene bruine kleur, en heeft byna een voet hoogte; de lengte van deszelfs basis bedraagt vyf duimen, en de breedte vier en een vierde gedeelte van een duim.

No. MXLV. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

De lengte van dezen hoorn bedraagt eenen voet vier duimen en twee lynen; deszelfs basis heeft slegts vyf duimen middellyns; de hoorn is agterover geboogen en op verscheiden plaatsen, voornamelyk naar de basis toe, gescheurd en gespleeten.

No. MXLVI. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

Deze hoorn (Pl. VIII, fig. 4) heeft een voet agt duimen lengte; de basis is ten naasten by rond en heeft byna eenen halven voet middellyn. De hoorn heeft eene sterke kromming naar agteren toe; dicht by de basis is dezelve bezet met uitsteekende en dicht op een zittende vezels, gelyk de borstels van eenen schuier; derzelver kleur is vermengd met olyfkleur en bruin.

N^o. MXLVII. *Een zeer groote hoorn van een rhinoceros.*

Schoon de basis aan dezen hoorn (fig. 5) ontbreekt, omdat dezelve aan zyn onderst gedeelte gezaagd is geworden, heeft het geen daar van overig is nog drie voeten agt duimen en een halven lengte; deze hoorn gelykt zo sterk naar dien van den rhinoceros door zyne zelfstandigheid, zyn weefzel, zyne kleur en zelfs door zyne gedaante, dat ik niet geloof dat men denzelven aan eenig ander dier kan toeschryven. De doorsnede van het onderst gedeelte heeft vier duimen lengte en drie duimen negen lynen breedte op deszelfs breedste plaats, dat het agterste gedeelte is aan de hoornen welker basis niet rond is, ten minsten aan die welke ik gezien heb. De hoorn waarvan wy hier spreken, is een weinig platagtig van agteren, en daar loopt eene wyde groef in de lengte over het middelst onderst gedeelte van de agterste zyde. Het bovenst gedeelte van den hoorn heeft eene sterke kromming naar voren, en het onderst gedeelte is een weinig naar agteren geboogen, gelyk aan alle hoornen van rhinocerosen; daar loopen op dezen hoorn ook scheuren in de lengte, gelyk op de hoornen onder N^o. MXLII en MXLV bygebragt.

N^o. MXLVIII. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

N^o. MXLIX. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

Deze hoorn en die welke onder het voorgaand nommer is bygebragt, zyn slegts omtrent eenen halven voet lang. Het schynt my toe dat zy bewerkt en gefatsoeneerd zyn, de eerste (N^o. MXLVIII) om een hoorntje te vertoonen dat op de basis geplaatst zit op eenigen afstand van den voornaamen tak, en de andere (N^o. MXLIX) om aan denzelven twee zeer kleine hoorntjes te vertoonen die op het voorste gedeelte van de basis tegen den voornaamen tak aanzitten. Indien deze hoornen niet bereid noch gebeeldhouwd zyn, moet men dezelve voor zonderlinge hoornen aanzien, welker groei zeer onregelmatig geweest is.

N^o. ML. *De hoorn van een rhinoceros dwarsch doorgezaagd.*

Deze hoorn is op eenigen afstand boven zyne basis en onder zyne punt doorgezaagd geworden; men ziet op de vlakten van deze doorsneden die gepolyft zyn, de schyven (Pl. VIII, fig. 6) waarvan melding gemaakt is in de beschryving van den rhinoceros.

N^o. MLI. *De hoorn van een rhinoceros in de lengte doorgezaagd.*

Men wordt op het vlak van deze doorsnede dat gepolyft is (Pl. VIII, fig. 7) de in de lengte loopende vezels gewaar, die onderscheiden en duidelyke vezels by de basis maaken.

N^o. MLII. *Het eind van een hoorn van een rhinoceros bewerkt.*

Dit stuk heeft drie duimen vier lynen lengte; deszelfs basis is twee duimen vier lynen lang, en eenen duim negen lynen breed; hetzelfde is tot aan de punt van den hoorn uitgehold om daar eene foort van beker van te maaken.

N^o. MLIII. *Een beker gemaakt van den hoorn van een rhinoceros.*

Dit vat of deze beker is uit de basis van een hoorn genoomen geworden, het is twee duimen negen lynen hoog, byna zes duimen lang op zyne randen, en drie duimen en een halven breed op zyne grootste breedte gemeeten. De randen zyn met bloemwerk gemaakt, en daar zyn op deszelfs buitenste wanden, bladeren en vrugten gegraveerd.

No. MLIV. *Een klein doosje uit den hoorn van een rhinoceros gemaakt.*

Dit doosje is rond en heeft slegts veertien lynen middellyns en agt hoogte. De Hr. Baron VAN SWIETEN, eerste Geneesheer en Bibliothekaris van hunne Keizerlyke Majesteit vereerde hetzelfde aan den Hr. DE LA CONDAMINE te Amsterdam in 1745, en zeide hem dat men te Goa geloofde dat de stof van dat doosje van een eenhoorn was.

No. MLV. *De staart van een rhinoceros.*

De stomp van dezen staart is byna eenen voet lang; men heeft daar de valsche wervelbeenderen uitgehaald, en daar is niet dan het vel van overig dat zwart, gefronst, en gerimpeld is. De borstels koomen aan weerszyden uit dezen stomp uit die plat is, en daar zitten 'er ter lengte van vier duimen en een halven op van het einde van den stomp af, aan de eene zyde, en slegts ter lengte van twee duimen aan de andere zyde. Zy zyn zwart, de langste zyn byna twee voeten lang, drie vierde van eene lyn breed, en eene halve lyn dik; deze staart gelykt volmaakt naar dien die door Doktor GREW (1) beschreeven is geworden, en waarvan de Hr. PARSONS de afbeelding gegeven heeft in de *Philosoph. Transact.* voor het jaar 1743.

No. MLVI. *Een steen van een rhinoceros.*

De gedaante van dezen steen gelykt ten naaften by naar die van eene pyramide met drie gelykzydige vlakken; deszelfs hoogte is van twee duimen zes lynen en eene halve; deszelfs hoeken zyn rondagtig; deszelfs oppervlakte is glad en van eene geelagtige kleur, vermengd met zwart; dezelve weegt twaalf oncen drie drachmen en een halven. Daar staat in eene aantekening, die by dezen steen behoort, vermeld, dat dezelve in het lighaam van een rhinoceros gevonden is welken men uit de Indiën aan de koning van Perisie toezondt, en die onder wege gestorven is, in den jaare 1699.

(1) In het *Museum Regalis Societatis.*

